

NME Overbetuwe

Jaarverslag / activiteitenverslag 2016

Dit rapport is eigendom van Stichting NME Overbetuwe. Niets uit deze uitgave mag op welke wijze dan ook worden gebruikt zonder voorafgaande toestemming van NME Overbetuwe.

Contactpersoon: J. Westenbroek, secretaris Email: info@nmeoverbetuwe.nl
Verdere informatie op: www.nmeoverbetuwe.nl

Overbetuwe, mei 2017

INHOUD

Voorwoord	3
1. Organisatie en beleid	4
1.1 Het team van NME Overbetuwe	4
1.2 Ontwikkeling en training	5
1.3 Huisvesting en faciliteiten	6
1.4 Samenwerking	7
2. Communicatie	8
3. NME aanbod	9
3.1 Educatieve arrangementen	9
3.2 Vijf thema's	9
3.3 Nieuwe arrangementen	10
3.4 Ervaringen van scholen	13
4. Bereik	31
4.1 Aantal scholen en leerlingen	31
4.2 Gebruik NME producten sinds 2011	31
4.3 Bereik aantal leerlingen	32
4.4 Gebruik per thema	33
4.5 Resultaten scholenevaluatie	34
5. Conclusies	35
6. Wie, wat, waar	36

VOORWOORD

Voor u ligt het inhoudelijk jaarverslag 2016 van de Stichting NME Overbetuwe. Stichting NME Overbetuwe begeleidt scholen in het samenstellen van een passend natuur- en milieu- educatief programma en bemiddelt tussen de vragende en aanbiedende partij. Daarmee draagt zij bij aan de ontwikkeling van kennis en beleving van de natuur, leefomgeving en duurzaamheid en levert zij een bijdrage aan duurzaam handelen in de samenleving.

Stichting NME Overbetuwe is een vrijwilligersorganisatie. Met enthousiaste en kundige vrijwilligers bouwen wij aan onze organisatie en aan NME in de gemeente Overbetuwe. Er zijn ruim 2000 uur vrijwilligersuren ingezet. Dat is wederom een hele prestatie, waarvoor wij de vrijwilligers zeer dankbaar zijn. Annette Bisseling, onze freelance NME coördinator heeft de organisatie ondersteund. Zij heeft samen met de vrijwilligers de continuïteit van de werkzaamheden kunnen garanderen en uitgebreid met nieuwe excursies, aanbieders, en het onderhouden van nauwe contacten met de Gemeente Overbetuwe inzake onderwerpen die passen bij onze thema's.

2016 was ons lustrumjaar. Al 5 jaar lukt het de Stichting NME Overbetuwe om de basisscholen van Overbetuwe te ondersteunen met relevante arrangementen.

Wij zijn er trots op dat wij onze lustrumactiviteit "De week van de Wind" hebben kunnen uitvoeren. Het thema sloot uitstekend aan bij de ontwikkelingen in de gemeente Overbetuwe waar het Windmolenpark Nijmegen-Overbetuwe gebouwd werd en in gebruik genomen is. Het unieke jeugddebateel in de raadszaal van het gemeentehuis was inspirerend voor jong en oud en voor burger en politiek.

Dat zijn geheel nieuwe vormen van NME-onderwijs en maakt duidelijk dat het thema Duurzaamheid een steeds belangrijker positie in neemt.

Mooi is ook dat door de inhoudelijke verbondenheid van de thema's onderwijs, natuur en duurzaamheid ook meerdere aspecten van gemeentelijk beleid samenvallen. De Gemeente Overbetuwe pakt dit goed op.

De steun van de Gemeente Overbetuwe is voor NME Overbetuwe van blijvend belang en van onschatbare waarde.

Veel leesplezier,
Namens bestuur en werkgroep van NME Overbetuwe,

Anneke Manche, voorzitter

1. ORGANISATIE EN BELEID

1.1 Het team van NME Overbetuwe

Bestuur en werkgroep

In 2016 bestaat Stichting NME Overbetuwe (werkgroep en bestuur samen) uit 9 vrijwilligers en een coördinator. De betrokken vrijwilligers vervullen functies in de werkgroep en het bestuur en zijn daarin verantwoordelijk voor een aantal taken binnen de organisatie. De vrijwilligers van de werkgroep onderhouden het contact met de scholen, begeleiden scholen inhoudelijk op het gebied van NME, zijn mede verantwoordelijk voor het uitzetten en onderhoud van het leskisten aanbod en verzorgen de deskundigheidsbevordering van de natuurgidsen die excursies verzorgen voor schoolklassen in de gemeente Overbetuwe.

Winnaar Henk Klein Award 2016
Bericht van 11-11-2016

De Henk Klein Award is dit jaar uitgereikt aan de Groene Belevens uit Leusden. Deze NME organisatie ontving de Award woensdag tijdens ons jaarcongres. De jury kende de award toe om meerdere redenen: natuurlijk omdat ze samen met Welzin de natuurbeleving dichterbij brengen en dat aan een mooie groeiende doelgroep ouderen. Voor deze kwetsbare doelgroep is dit betekenisvol voor de kwaliteit van (de reminiscentie van) leven. En het voldoet aan een maatschappelijke vraag en initiatief. Tot slot is het project goed navolgbaar, stoelt het op ervaring en is het opschaalbaar. Dit alles bij elkaar heeft de jury doen besluiten om de Henk Klein Award aan de Groene Belevens toe te kennen. Dat gebeurde door GDO-voorzitter Henk Mirck en jurylid Roel van Raaij.

Speciale vermelding

Een speciale vermelding was er voor Gertjan Gerritsen. Dankzij zijn volhardende inzet is er in Overbetuwe een actieve NME organisatie ontstaan; een maatschappelijk initiatief op zich. Nogmaals dank voor uw inzending. De komende maanden komt een van de genomineerden aan bod in onze nieuwsbrief en op de website.

Hartelijke groet,
Conny Taheij

Vaste kracht

Stichting NME Overbetuwe kan niet functioneren zonder een vaste kracht voor minimaal 1 dag in de week (op freelance basis).

De vaste kracht zorgt voor samenwerking tussen bestuur – vrijwilligers – scholen en externe aanbieders. Daarnaast is de NME coördinator belangrijk in het onderhouden van contacten met de gemeente Overbetuwe, het Gelders NME netwerk, de organisatie van Park Lingezegen, Staatsbosbeheer, IVN Consulentenschap Gelderland (Instituut voor Natuur Educatie en Duurzaamheid), IVN Consulentenschap Nederland, GDO (Gemeenten voor Duurzame Ontwikkeling) en met het NIBI (Nederlands Instituut voor Biologie)

Werken met vrijwilligers

De vrijwilligers van het bestuur en de werkgroep besteden in 2016 ca. 1100 uur aan het draaiende houden van Stichting NME Overbetuwe en worden daarbij ondersteund door de NME coördinator. Daarnaast is de Stichting NME Overbetuwe afhankelijk voor de uitvoering van arrangementen voor het basisonderwijs door natuurschool gidsen van Bezoekerscentrum 't Pakhuis in Hemmen, Stichting Boerderij Lingezegen (locatie Landerij De Park) in Elst en externe aanbieders, vaak ook vrijwilligers. Hier werden ca. 1200 vrijwilligersuren geleverd.

Het werken met vrijwilligers kent een eigen dynamiek. Anders dan in een professionele organisatie komt het er op aan de kwaliteiten en mogelijkheden qua inzet van vrijwilligers op elkaar af te stemmen. Het vrijwillig werken aan het behalen van afgesproken resultaten zorgt voor de noodzaak om hier extra aandacht te geven. Het moge duidelijk zijn dat dit met vallen en opstaan gaat. Het vraagt het nodige van werkgroep- en bestuursleden. Het bestuur is de vrijwilligers erkentelijk voor hun grote inzet voor de lokale samenleving. In het beleid van Stichting NME Overbetuwe is er dan ook ruimte voor het ontwikkelen, binden en samenwerken van de vrijwilligers. Stichting NME Overbetuwe is zeer afhankelijk van haar vrijwilligers.

1.2 Ontwikkeling en training

Stichting NME Overbetuwe heeft in 2016 voor bijscholing/scholing voor de werkgroepleden en de natuur schoolgidsen gezorgd. Externe aanbieders is ook de mogelijkheid geboden om hieraan deel te nemen. De cursusochtenden zijn gegeven door Piet Broekhof en Ben Cornelissen beiden ervaren IVN gidsen en hebben de volgende thema's behandeld in 2016:

1 maart - Lentesporen en vogels, 8 maart - vogels, 15 maart – waterdiertjes,

bij Landgoed Overbetuwe in Heteren waar 11 natuur-schoolgidsen aan hebben deelgenomen.

Op 7 september – voedselbos/insecten/bijen op Landerij de Park in Elst, met Margreet Jellema als gastspreker over het voedselbos "De Parkse Gaard", op 18 november – Bevers bij het Dijkmagazijn in Bemmelen en een excursie in de uiterwaarden. Hier deden 8 natuur-schoolgidsen aan mee.

Tijdens de cursusochtenden worden de spelvormen van "Sharing Nature" van Joseph Cornell gebruikt.

Op 9 november heeft het Gelders NME netwerk voor het basisonderwijs een studiedag/materialenmarkt georganiseerd voor alle Gelderse NME centra. Een onderdeel van het programma was onderzoekend en ontwerpend leren, door Peter Roos van Iselinge Hogeschool. Tijdens de materialenmarkt konden de deelnemers nieuwe materiaal(les)kisten bekijken. Twee werkgroepleden van Stichting NME Overbetuwe hebben hier aan deelgenomen.

De NME coördinator en 5 leden van het bestuur en werkgroep hebben op 21 november 2016 deelgenomen aan het congres NWT (Natuur, Wetenschap en Techniek) van het Nederlands Instituut voor Biologie (NIBI). Het congres "Levende Lijve" bij Corpus in Oegstgeest. Dit is dé plek waar leerkrachten, directies en overige geïnteresseerden in het primair onderwijs zich laten informeren, inspireren en enthousiasmeren om met natuur, wetenschap en techniek en voeding aan de slag te gaan. NIBI is voor NME Overbetuwe een belangrijke bron voor ontwikkeling. Het is een vereniging met 5500 wetenschappers, docenten, ondernemers, beleidsmakers en studenten, die biologische kennis ontwikkelen en toepassen. Een onderdeel van deze vereniging is "Biologie Plus" en helpt basisscholen om structureel aan de slag te gaan met natuur, wetenschap en techniek. Dat doet Biologie Plus door voeding, gezondheid, duurzaamheid, natuur, milieu en wetenschap en techniek op een simpele en praktische wijze aan te bieden. Voor scholen is het mogelijk om te profileren tot een Biologie Plus School.

1.3 Huisvesting en faciliteiten

Huisvesting

Stichting NME Overbetuwe heeft geen eigen centrum. Zij maakt gebruik van de educatieve mogelijkheden en opslag-, vergader- en ontmoetingsfaciliteiten van Stichting Boerderij Lingezege (locatie Landerij De Park in Elst) en Bezoekerscentrum 't Pakhuis in Hemmen. Eind 2016 bereidt 't Pakhuis het vertrek voor om uit de locatie te gaan en haar bezigheden te verplaatsen naar de Oude School in Hemmen.

Lingemobiel

Waar dat wenselijk is en mogelijk, maakt Stichting NME Overbetuwe gebruik van het Lingemobiel, het rijdende klaslokaal van Stichting Boerderij Lingezege. Het staat sinds juli 2015 op de locatie Landerij de Park in Elst en wordt bij diverse evenementen en excursies voor het basisonderwijs ingezet.

1.4 Samenwerking

Als NME makelaar is Stichting NME Overbetuwe direct afhankelijk van samenwerkingspartners in de regio. Zo onderhoudt Stichting NME Overbetuwe samenwerking met:

Binnen de gemeente:

- Gemeente Overbetuwe
- Parkorganisatie Park Lingezen
- Staatsbosbeheer
- Vitens
- Stichting Overbetuwe Groen Natuurlijk
- Landgoed Overbetuwe in Heteren
- De natuursprong, Leo Starink
- Landgoed De Mellaard in Valburg
- Dierenspecialzaak 't Molentje in Elst

Aangesloten bij Boerderij Educatie Rivierenland:

- Melkveebedrijf Mulder in Driel
- Biologisch melkveebedrijf Opneij in Hemmen
- Geitenbedrijf Bunt "De Grote Doorn" in Slijk Ewijk
- Biologische tuinderij "De Stroom" in Hemmen.

Buiten de gemeente Overbetuwe:

- NME Betuwe
- Natuurcentrum Arnhem
- Stichting Lingewaard Natuurlijk
- De Bastei, Nijmegen
- Het Gelders NME netwerk
- IVN Consulentschap
- Waterschap Rivierenland
- Rijkswaterstaat
- Bureau Buitenwater
- SME advies
- Historische Tuinderij Lent 'Warmoes'
- Fruitbedrijf en Landwinkel 'De Woerd' Ressen(via Boerderij Educatie)
- NIBI(Nederlands Instituut voor Biologie) Biologie Plus
- Techniek Talent
- Windpower Nijmegen
- GDO (Gemeente n voor Duurzame ontwikkeling

2. COMMUNICATIE

Communicatie is voor Stichting NME Overbetuwe een belangrijk instrument om zichtbaar te zijn binnen de gemeente, zowel naar de scholen als naar andere maatschappelijke partijen en (potentiële) aanbieders van NME. Dit gebeurt via de regionale pers, website, links op de website van eerder genoemde organisaties, nieuwsbrieven en via direct mailcontact met de NME coördinator.

Website

In 2016 heeft Stichting NME Overbetuwe gezorgd voor een afwisselende, informatieve website (www.nmeoverbetuwe.nl) zodat alle scholen op een herkenbare plek terecht kunnen voor een actueel overzicht van het NME aanbod (leskisten, materiaalzendingen, excursies en projecten). Scholen kunnen via de website in het bestelsysteem direct reserveren. Scholen vinden op de website een wisselend thematisch aanbod aan seizoensgebonden buitenactiviteiten en excursies, projecten, materiaalzendingen en gastlessen.

De NME schoolcoördinatoren bezoeken de website regelmatig en vinden de website duidelijk en goed met voldoende informatie.

Nieuwsbrief

Naast de website brengt Stichting NME Overbetuwe een nieuwsbrief uit die digitaal kan worden gedownload op de website en digitaal wordt verzonden aan alle scholen en excursie aanbieders. De nieuwsbrief verschijnt twee maal per jaar, in het voorjaar en direct na de zomervakantie en bevat actuele informatie ten aanzien van nieuw aanbod, projecten en de bestelling van materiaalzendingen. Daarnaast komen NME ervaringen van het afgelopen seizoen en de externe aanbieders aan bod.

De NME schoolcoördinator zorgt er voor dat de nieuwsbrief bij haar/zijn collega's terecht komt en geeft gericht informatie, welke belangrijk is voor een bepaalde groep.

NME Schoolcoördinatoren middag

Op 3 oktober 2016 heeft Stichting NME Overbetuwe weer de jaarlijkse NME schoolcoördinatoren middag georganiseerd. Hier waren de volgende scholen vertegenwoordigd: SamSam, Stap voor Stap, Sunte Werfert, De Esdoorn, St. Willibrordus en de Clara Fabricius en leden van de werkgroep van Stichting NME Overbetuwe. Doormiddel van een spel en met gebruik van het digitale bestelsysteem hebben wij laten zien hoe uitgebreid ons aanbod is met les-/materiaalkisten en excursies op de NME thema's en hoe je hier goede combinaties mee kunt maken.

De groep werd in kleine groepjes verdeeld en samen konden ze onder de NME thema's de excursies en de les-/materiaalkisten plaatsen. Door samen te overleggen en het opzoeken in het bestelsysteem kwamen ook de ervaringen naar voren. De leerkrachten waren erg positief over deze opzet.

3. NME AANBOD

Stichting NME Overbetuwe zet haar expertise in voor de ontwikkeling van nieuwe educatieve producten die een passende aanvulling vormen op het totale educatief aanbod van Stichting Boerderij Lingezen, Bezoekerscentrum 't Pakhuis en andere lokale aanbieders. De nieuwe producten worden ontwikkeld in nauwe samenwerking met de lokale aanbieders, die deze producten in beheer nemen en aanbieden aan de scholen.

Stichting NME Overbetuwe stuurt daarmee wel in het aanbod dat beschikbaar komt voor de scholen en neemt het voortouw in het organiseren van nieuwe arrangementen.

3.1 Educatieve arrangementen

Het educatieve aanbod wordt vormgegeven in zogenaamde arrangementen die een voorbereiding kennen in de klas, een praktijkles of excursie op locatie en een afsluiting in de klas. Deze arrangementen moeten een duidelijke meerwaarde hebben voor het onderwijs. Met andere woorden: er moet vraag naar zijn bij de leerkrachten en het arrangement komt niet bovenop de reguliere lesstof maar is lesstof vervangend.

Inhoudelijk zoekt Stichting NME Overbetuwe steeds naar een goede balans tussen kennis, beleving en handelingsperspectief. Wij streven ernaar om deze drie componenten altijd in de educatieve arrangementen terug te laten komen. Wij vinden het belangrijk dat kinderen op een speelse manier in aanraking komen met de NME thema's en kunnen leren in levensechte situaties.

3.2 Zes thema's

Stichting NME Overbetuwe volgt de vijf thema's die aansluiten bij het landelijke NME programma 'Duurzaam Door' en bij het gemeentelijk NME-beleid.

1. Groen en biodiversiteit (vanaf 2011)
2. Water (vanaf 2012)
3. Voedsel en gezondheid (vanaf 2013)
4. Energie/ klimaat (vanaf 2013 /2014)
5. Grondstoffen en afval (vanaf 2014)

In 2016 is i.v.m. verwachte curriculumontwikkeling in het basisonderwijs een nieuw thema toegevoegd:

6. Natuur, Wetenschap en Techniek (vanaf 2016)

3.3 Nieuwe arrangementen

Aanschaf en ontwikkeling nieuwe leermiddelen

Stichting NME Overbetuwe werkt sinds 2011 nauw samen met NME Betuwe in het onderhouden en ter beschikking stellen van leskisten. Leskisten bevatten lespakketten met praktische materialen voor het uitvoeren van proefjes of activiteiten in de klas. In de komende jaren willen wij samen met NME Betuwe een leskisten lijn opzetten die van goede kwaliteit is, overzichtelijk voor de docent en een goede aansluiting vindt bij de landelijke NME thema's en excursies die wij aanbieden.

Dit vraagt van de NME coördinator en vrijwilligers de nodige tijd. Ook denkt het Gelders NME netwerk, IVN en GDO hierin mee. In 2016 is er een tweede set leskisten "groene energie" aangeschaft. We hebben ervaren dat een goede leskist met een overzichtelijke en korte handleiding aanslaat, bij de leerlingen en leerkracht. Bij het aanschaffen van nieuw ondersteuningsmateriaal is het tevens van belang dat een leerkracht niet veel voorbereidingstijd nodig heeft en direct met de kinderen in kleine groepjes samen met hulpouders aan de slag kunnen gaan. Tevens sluit deze set leskisten heel goed aan bij het beleidsthema van de gemeente Overbetuwe "Duurzame energie".

Project: Lustrum NME Overbetuwe "Week van de Wind"

Stichting NME Overbetuwe heeft haar 5 jarig jubileum gevierd met "Week van de Wind" in de periode van 12 september tot en met 23 oktober 2016. Scholen konden met groep 6 t/m 8 meedoen aan diverse onderdelen:

- Een Mini windmolenwedstrijd op Landerij de Park;
- een echt jeugddebat samen met wethouder Ben Ross van de gemeente Overbetuwe in de raadszaal;
- een excursie naar het windmolenpark Nijmegen-Overbetuwe Windpower;
- een excursie naar molen "De Vink" in Herveld.

Het project werd afgesloten met de prijsuitreiking (van de windmolenwedstrijd door wethouder Ben Ross aan de plusklas(het ruimtestation) van de St. Willibrordusschool uit Herveld. Zij gingen met de hele klas per bus naar NEMO Amsterdam.

De jury heeft beoordeeld op drie onderdelen: hoeveel energie de molen kon opwekken, uitstraling van de wieken, beste collage/poster. Daarnaast kon het publiek de molen via facebook liken. Ook was er een duurzaamheidmarkt op Landerij de Park in Elst op 23 oktober. Diverse bedrijven waren vertegenwoordigd met o.a. zonnepanelen, warmtepompen, een lezing over het windmolenpark, het Betuws Energie Collectief. Voor de kinderen waren er diverse activiteiten o.a. een vliegerwedstrijd, vogels maken en laten vliegen vanaf de Lingemobiel, vliegtuigjes vouwen. Stichting NME Overbetuwe heeft voor de mini windmolenwedstrijd naast de 4 windmolens van de leskisten set "Groene Energie" nog 18 mini windmolens, kompassen, stopwatches en windmeters aangeschaft waarmee de leerlingen het e.e.a. konden onderzoeken om een mini windmolen te bouwen.

Verder hebben de deelnemende scholen lesmateriaal ontvangen:

- op school debatteren van Stichting Nederlands Debat Instituut;
- aan de slag met wind van Eneco;
- een windmolen in mijn achtertuin van wetenschapsknooppunt Universiteit Wageningen;
- moet je een slag van de molen hebben om te investeren in windenergie van Grasspriet natuur (België).

De materialen maken nu onderdeel uit van arrangementen rond Energie en doen ook de komende jaren dienst.

Nieuwe Excursies

Buitenles op Landerij de Park voor groep 1 t/m 6: (Stichting Boerderij Lingezen)

In de praktijk ontdekken, beleven en leren.

Dat kan op Landerij De Park in Park Lingezen.

De aanwezigheid van natuurlijke ruimte, de kinderboerderij, moestuin, kas en bijenstal biedt mogelijkheden om allerlei verschillende thema's aan bod te laten komen.

Daarbij kan het gaan om de brede beleving van een seizoen, maar ook kunnen specifieke thema's als 'water', 'dieren in de omgeving' of 'de herkomst van voeding' centraal staan.

In onderling overleg komen school en organisatie tot een passende invulling van de les.

Domein: planten; dieren; seizoenen; zichzelf **Kerdoelen:** Kerndoel 40: Planten en dieren herkennen, Kerndoel 46: Dagritme en seizoenen, Kerndoel 48: Omgang met water **Thema:** dieren, landschap, natuur, planten, voeding, water **Periode:** april t/m oktober **Niveau:** groep 1 t/m 6 **Uitvoering door:** NME-gidsen, soms i.s.m. ouders **Tijdsinvestering:** circa anderhalf uur **Opmerkingen:** Uitsluitend voor scholen uit de gemeente Overbetuwe. Aantal deelnemers : een leerkracht groep (tot 35 ll-en).

Externe aanbieders

In 2016 zijn er geen nieuwe externe aanbieders bij gekomen.

Door 2 klassen is in 2016 een excursie geboekt bij één van onderstaande bedrijven die zijn aangesloten bij Boerderij Educatie Rivierenland.

Agrarische bedrijven die excursies aanbieden:

- Biologische melkveehouderij Boerderij Opneij, Hemmen
- Melkveehouderij Boerderij de Aanval, familie Mulder , Driel
- Geitenbedrijf "De Grote Doorn" Slijk Ewijk
- Biologische Tuinderij de Stroom, Hemmen

Landgoed Overbetuwe in Heteren heeft er een nieuwe excursie bij voor groep 3 t/m 8:

Groep 3 en 4 -

Eerste kennismaking met de vogels om ons heen. In spelvorm gaan de kinderen na welke vogels ze vandaag al gezien hebben; ze leren hoe ze het beste naar vogels kunnen luisteren. Ze leren “vogelweetjes” en gaan in groepjes met een kijker op zoek naar “hun” vogel. Na afloop vertelt een van de kinderen aan de klas het bijzonder van deze vogel.

Groep 5 en 6 -

Vooraf op school kijken naar www.vogellogboek.nl en de klas in 5 groepjes indelen. We starten met het neuzenspel over vogels uit het logboek. Daarna luisteren we met gesloten ogen en vertellen per groep wat we gehoord hebben. Op het landgoed gaan we per groep op zoek met kijker en vogelkaart en proberen zoveel mogelijk te scoren. Over een van de vogels noteren we zoveel mogelijk kenmerken (kleur, grootte, vorm snavel, manier van lopen of vliegen enz.) en na afloop vergelijken we de score en vertelt een kind per groepje over zeker 5 kenmerken van “hun” vogel.

Groep 7 en 8 -

Vooraf op school kijken naar www.vogelvisie.nl en de klas in 5 groepjes indelen. We starten met het spel de Vogelweb. Kinderen maken een web met vogels en ontdekken de samenhang. Daarna luisteren we enkele minuten en wisselen de ervaringen uit. Vervolgens gaan we per groepje vogels spotten met behulp van kijker, zoekkaart en een lijst met ezelsbruggetjes. Op het eind wordt per groepje een vogel uitgebeeld met het ezelsbruggetje.

Kerdoelen: Kerndoel 40: Planten en dieren herkennen **Thema:** Biodiversiteit, dieren en landschap

Thema ontwikkelingsgebied: Waarnemen en onderzoeken, besef **Doel:** Leren vogels te onderscheiden aan de hand van geluid, vorm, kleur en leefomgeving. **Periode:** april t/m oktober

Uitvoering door: NME gids(en) geassisteerd door leerkracht en ouders. **Tijdsinvestering:** voor groep 3 / 4 en 5 / 6 90 min., voor groep 7 / 8 120 min.

Materiaalzendingen in de klas

Stichting NME Overbetuwe werkt in Gelders verband mee aan de ontwikkeling van seizoensgebonden materiaalzendingen. Dit betreft levende materialen waarmee eenmalig een les kan worden uitgevoerd. In 2016 was dit de materiaalzending :

- Paddenstoelen (3)

Het is mogelijk dat één pakket door meerdere klassen van een school is gebruikt, omdat de handleiding digitaal wordt aangeleverd met materialen.

3.4 Ervaringen van scholen

Thema: Natuur en Biodiversiteit

Kabouterpad/ lammetjespad in Hemmen:

Datum	School	groep	aantal leerlingen	schooljaar
2-11-2016	Lammerts van Bueren	1-2 A	40	2016/2017
9-11-2016	De Meeuwenberg	1-2 A	60	2016/2017

KLEUTERS VAN DE LAMMERTS VAN BUEREN

Op woensdag 2 november gingen de groepen 1-2 op Kabouterpad. We boften gelukkig met het weer. De lucht zag er dreigend uit toen we het kabouterpad gingen lopen, maar we hielden het gelukkig bijna tot het einde droog! Overal in het Hemmense Bos waren kabouters verstopt met opdrachten. De kinderen hebben beukenootjes, kastanjes en eikels gezocht. Ze hebben gemeten hoe dik een boom is, bladeren verzameld en paddenstoelen bekeken. Bij de holle boom was ook wat lekkers te eten en de kabouters bij de holle boom, dat waren we zelf!

Speuren naar herfstsporen in het Hemmense bos:

Datum	School	groep	aantal leerlingen	schooljaar
20-10-2016	't Startblok	3	25	2016/2017

Het Hemmense bos wordt wakker:

Datum	School	groep	aantal leerlingen	schooljaar
21-04-2016	Lammerts van Bueren	4	30	2015/2016
20-05-2016	St. Willibrordus	4 A	29	2015/2016

Natuursprong, spelen tot je groen ziet (locatie Hemmen):

Datum	School	groep	aantal leerlingen	schooljaar
26-05-2016	Lammerts van Bueren	8	24	2015/2016
26-05-2016	De Haafakkers	6	52	2015/2016

Vogels in het voorjaar (locatie Hemmen):

Datum	School	groep	aantal leerlingen	schooljaar
05-04-2016	Lammerts van Bueren	6	30	2015/2016

Op zoek naar schimmels en paddenstoelen in het Hemmense bos:

Datum	School	groep	aantal leerlingen	schooljaar
09-11-2016	't Startblok	5	30	2016/2017

Kabouterpad in het Galamapark(locatie Elst):

Datum	School	groep	aantal leerlingen	schooljaar
01-11-2016	't Startblok	1	25	2016/2017
01-11-2016	't Startblok	1-2	25	2016/2017

Cool Nature Park Westeraam wordt wakker!(locatie Elst):

Datum	School	groep	aantal leerlingen	schooljaar
13-05-2016	De Wegwijzer	3/4	28	2015/2016
13-06-2016	De Wegwijzer	3	28	2015/2016

Cool Nature Landerij De Park wordt wakker!(locatie Elst):

Datum	School	groep	aantal leerlingen	schooljaar
18-05-2016	't Startblok	4	30	2015/2016
13-07-2016	De Esdoorn	1/2	27	2015/2016

KLEUTERS VAN DE ESDOORN OP LANDERIJ DE PARK

Het werd een heerlijke ochtend met allerhande leuke activiteiten. We mochten gluren naar beestjes, dikkopjes en insecten, knuffelden met de cavia's, konijnen en kippen, leerden alles over de moestuin en de bijen.

Buitenles op Landerij de Park (locatie Elst): Dieren, moestuin, spelen

Datum	School	groep	aantal leerlingen	schooljaar
02-11-2016	Stap voor Stap	1-2 groen	24	2016/2017
04-11-2016	Stap voor Stap	2-3	32	2016/2017
11-11-2016	Stap voor Stap	1-2 blauw	24	2016/2017

Natuursprong, spelen tot je groen ziet in speelbos Schuytgraaf(locatie Elst):

Datum	School	groep	aantal leerlingen	schooljaar
14-07-2016	De Kameleon	7	21	2015/2016
03-11-2016	De Esdoorn	7	28	2016/2017

Externe aanbieders:

Op bezoek bij de Imker en zijn bijen: Leo Starink

Datum	School	groep	aantal leerlingen	schooljaar
19-05-2016	't Startblok	6	30	2015/2016
28-06-2016	De Meeuwenberg	4-5	26	2015/2016
23-06-2016	De Vallei	5-8	38	2015/2016
30-09-2016	De Vallei	1-4	30	2016/2017
08-11-2016	De Vallei	7-8	24	2016/2017
15-11-2016	De Vallei	1-4	22	2016/2017

Kennismaken met de dieren van de kinderboerderij (landgoed Overbetuwe, Heteren):

Datum	School	groep	aantal leerlingen	schooljaar
21-06-2016	Sunte Werfert	3	28	2015/2016

Kijken en luisteren naar vogels (landgoed Overbetuwe, Heteren):

Datum	School	groep	aantal leerlingen	schooljaar
13-06-2016	De Vallei	7-8	30	2015/2016

Ontdek bos en poel in De Bremerton: alles groeit!

Datum	School	groep aantal leerlingen		schooljaar
12-05-2016	't Startblok	5	30	2015/2016
27-05-2016	De Ark	3	22	2015/2016

Dierenspeciaalzaak 't Molentje Elst:

Datum	School	groep aantal leerlingen		schooljaar
01-04-2016	De Wegwijzer	3 B	18	2015/2016
08-04-2016	De Wegwijzer	1-2 B	32	2015/2016
22-04-2016	De Wegwijzer	1-2 C	32	2015/2016

Project "Kuikens in de Klas"

Datum	School	groep	aantal leerlingen	schooljaar
29-3 tot 1-4 2016	't Startblok	3	30(en andere groepen bereikt)	2015/2016

Afgelopen periode hebben we kuikens in de klas gehad bij ons op 't Startblok. De kinderen vonden het prachtig. Op de dag dat de eieren kwamen, kwamen ze ook meteen uit. Wat mij betreft had dat ook wat langer mogen duren, maar goed. Meneer Jan kwam iedere dag langs om de dieren te verzorgen en de kinderen mochten dan in kleine groepjes gaan kijken. Hij kon veel vertellen. Ook andere kinderen van de school zijn geweest en na schooltijd regelmatig ouders met hun kinderen. We hebben geknutseld en filmpjes gekeken over kuikens. Meneer Jan moest wel veel heen en weer rijden. Een moeder uit ons klas is vrijwilliger bij Landerij de Park. Zij zou een volgende keer eventueel ook gevraagd kunnen worden om te helpen. Kortom zeker de moeite waard om nog een keer te doen. Misschien volgend jaar al!

Leskisten thema Natuur en Biodiversiteit

Thema leskist	school	groep	aantal leerl.	schooljaar
Speuren naar slakken en spinnen:				
2-11 tot 18-11 2016	't Startblok	6	30	2016/2017
Braakballen pluizen:				
2-3 tot 18-3 2016	't Startblok	6	30	2015/2016
2-11 tot 18-11 2016	't Startblok	6	30	2016/2017
De verdwaalde boom:				
28-9 tot 14-10 2016	School md Bijbel	3	22	2016/2017
Zorgen voor de natuur:				
2-3 tot 18-03 2016	't Startblok	4	30	2015/2016
Kriebelpoten:				
24-2 tot 18-3 2016	Clara Fabricius	1-2 B	28	2015/2016
18-5 tot 17-6 2016	Lammerts v Bueren	1-2 A	25	2015/2016
Kluts(kwijt)! (Dieren)				
2-3 tot 18-3 2016	De Meeuwenberg	5-6	26	2015/2016
De natuur in rust:				
27-1 tot 19-2 2016	School md Bijbel	4-5	27	2015/2016
Materiaalzending Paddenstoelen:				
26-10-2016	't Startblok	5	30	2016/2017
26-10-2016	Lammerts v Bueren	5	27	2016/2017
26-10-2016	De Meeuwenberg	3	26	2016/2017

Totaal 48 groepen bereikt met 72 momenten

Project BOOMFEESTDAG 16 maart 2016

Locatie: Park Lingezegen (voedselbossen)

- De Elstar (117 leerlingen)- 4 groepen 7 en 8
- De Zonnepoort (50 leerlingen)- 2 groepen 7

Locatie: Driel/Arnhem-zuid (gemeente Overbetuwe)

- De Kameleon (35 leerlingen)- 2 groepen 7 en 8

Totaal 8 groepen bereikt met 8 momenten

Thema water

Kriebeldiertjes en waterbeestjes (locatie Hemmen):

Datum	School	groep	aantal leerlingen	schooljaar
31-05-2016	Lammerts v Bueren	5	30	2015/2016
10-06-2016	SamSam	4	32	2015/2016

Buitenles op Landerij de Park (locatie Elst):

Datum	School	groep	aantal leerlingen	schooljaar
06-10-2016	De Esdoorn	5	30	2016/2017
12-10-2016	De Esdoorn	5-6	27	2016/2017
13-10-2016	De Esdoorn	6	22	2016/2017

Natuur- en cultuurbeleving in Meinerswijk:

Datum	School	groep	aantal leerlingen	schooljaar
03-06-2016	De Vallei	6 t/m 8	30	2015/2016

Externe aanbieders:

Diertjes in en om het water(Landgoed Overbetuwe Heteren):

Datum	School	groep	aantal leerlingen	schooljaar
09-03-2016	Clara Fabricius	1-2	28	2015/2016
24-5-2016	De Haafakkers	4	28	2015/2016
12-07-2016	Sr. Willibrordus	3	31	2015/2016

DE HAAFAKKERS,

24-05-2016

We hadden er erg veel zin in en gelukkig had iedereen de laarzen meegenomen. Op het landgoed Overbetuwe, vertelde meneer Ben ons alles over water. Een interessant verhaal, want wisten jullie dat we allemaal al een keer dinosauruswater hebben gedronken? Daarna vertelde hij over de diertjes in het water en mochten we met schepnetten op zoek naar die diertjes. Wat een enthousiasme weer. Meneer Ben vond het fantastisch en werd ook steeds enthousiaster van onze groep. We vonden zelfs een paar hele bijzondere exemplaren waarvan een heel zeldzaam visje inclusief eierstreng. Het werd een leerzame ochtend en de tijd vloog voorbij. De kinderen vonden het dan ook erg jammer dat we alweer afscheid moesten nemen. Maar we mogen voor meneer Ben nog een keertje terugkomen, want dan wil hij graag weer met ons op stap.

Leskisten thema water

Thema leskist	school	groep	aantal leerlingen	schooljaar
D'r op en d'r onder:				
11-5 tot 3-6 2016	St. Willibrordus	1-2 A	26	2015/2016
Watergoochelaar:				
2-3 tot 18-3 2016	't Startblok	5	30	2015/2016
Steenen en steentjes:				
2-3 tot 18-3 2016	't Startblok	1	30	2015/2016
23-3 tot 22-4 2016	't Startblok	1-2	30	2015/2016
11-5 tot 3-6 2016	De Wegwijzer	1-2 A	32	2015/2016

Totaal 14 groepen bereikt en 21 momenten.

Thema Voedsel en gezondheid

Zelf geteeld! Lekker! (moestuintjes):

Datum	School	groep	aantal leerlingen	schooljaar
13-4 tot 20-7 2016	Stap voor Stap	4	40	2015/2016

Begeleiding op elke woensdagochtend (12 x)

Bij externe aanbieders:

Boerderij Educatie Rivierenland:

Melkveebedrijf Mulder te Driel:

Datum	School	groep	aantal leerlingen	schooljaar
19-4 2016	De Vallei	1-4	30	2015/2016
26-4-2016	De Vallei	1-4	30	2015/2016

Tuinderij Excursie in Lent:

Datum	School	groep	aantal leerlingen	schooljaar
11-05-2016	De Klimboom	1	11	2015/2016

Leskisten thema voedsel en gezondheid

Thema leskist	school	groep	aantal leerlingen	schooljaar
Smaaklessen:				
8-6 tot 24-6 2016	St. Willibrordus	8	35	2015/2016
Dierenwelzijnslessen: Voedselproducerende dieren				
6-1 tot 22-1 2016	Lammerts v Bueren	5	30	2015/2016
Ik groei:				
23-3 tot 22-4 2016	Lammerts v Bueren	3	30	2015/2016

Totaal 10 groepen bereikt met 25 momenten

Thema Afval en grondstoffen

Lesarrangement "De Waarde van Afval" NME Overbetuwe

Datum	School	groep	aantal leerlingen	schooljaar
Excursie gemeentewerf Elst				
16-2-2016	School md Bijbel	4/5	27	2015/2016
18-2-2016	School md Bijbel	6	18	2015/2016
Opschoondag in Randwijk				
17-2-2016	School md Bijbel	1-8	112	2015/2016

Leskist thema Afval en Grondstoffen

Thema leskist	school	groep	aantal leerlingen	schooljaar
De Waarde van Afval:				
27-1 tot 19-2 2016	School md Bijbel	1-8	112	2015/2016
23-3 tot 22-4 2016	't Startblok	8	30	2015/2016
2-3 tot 18-3 2016	't Startblok	7-8	30	2015/2016

Totaal 11 groepen bereikt en 22 momenten.

Zwerf afval? Mooi niet!

Gemeente nieuws wo 24 feb 2016, 10:01

RANDWIJK - In de afgelopen weken werd er in alle klassen van de School met de Bijbel in Randwijk aandacht besteed aan het thema 'Zwerfafval, mooi niet!'. Ze hadden hiervoor van het NME-Overbetuwe mooie leskisten te leen.

Het doel was om kinderen bewust te maken van hun eigen weggooigedrag. Dat gebeurde in elke klas onder andere door te filosoferen over 'Wat is (zwerf)afval' en na te denken over wat je zelf kunt doen. In de onderbouw werd er daar op speelse en creatieve wijze bij stil gestaan. De kinderen waren niet alleen op school bezig met speurwerk en gesprekken, maar trokken er ook op uit. De kinderen van groepen vier, vijf en zes brachten een bezoek aan de milieustraat in Elst waar een rondleiding werd verzorgd door vrijwilligers van NME-Overbetuwe. De groepen zeven en acht namen een kijkje bij de afval-en-energie-centrale ARN in Nijmegen.

Als afsluiting was er op de zonovergoten woensdag 17 februari een gezellige en geslaagde opschoondag met de hele school, waarbij vele hulp(groot)ouders een groepje kinderen begeleidden. Na de morgenpauze gingen alle kinderen voorzien van grijpers en afvalzakken in kleine groepjes het dorp door, om al het zwerfafval op te ruimen. Met dank aan NME-Overbetuwe die alle benodigde materialen geregeld hadden. Zo zorgden jong en oud, groot en klein samen voor een schoon dorp!

Excursie groep 4 t/m 6 gemeentewerf Elst

Randwijkse schooljeugd gaat zwerfafval te lijf
gemeentenieuws 21 feb 2016

Thema Energie/ Klimaat /Techniek

Leskisten thema energie/klimaat/techniek

Thema leskist	school	groep	aantal leerlingen	schooljaar
Sterren en Planeten:				
2-3 tot 18-3 2016	't Startblok	7	30	2015/2016
Groene energie:				
23-3 tot 22-4 2016	't Startblok	7-8	30	2015/2016
11-5 tot 3-6 2016	Lammerts v Bueren	7-8	25	2015/2016
8-6 tot 24/6 2016	Lammerts v Bueren	7	25	2015/2016
Techniek:				
27-1 tot 19-2 2016	SamSam	7	21	2015/2016
	SamSam	7 A	24	2015/2016
11-5 tot 3-6 2016	't Startblok	7	30	2015/2016
Magneten van Professor Pooltjes:				
23-3 tot 22-4 2016	De Kameleon	6	17	2015/2016
Magneten:				
23-3 tot 22-4 2016	De Kameleon	6	17	2015/2016
Ontdekdozen basisset:				
6-1 tot 22-1	De Wegwijzer	5	26	2015/2016
23-3 tot 22-4	De Meeuwenberg	7	22	2015/2016

Totaal 9 groepen bereikt en 13 momenten.

LUSTRUMPROJECT “WEEK VAN DE WIND”

12 september t/m 23 oktober 2016

Windmolenwedstrijd:

School	Groep	Aantal leerlingen
Clara Fabricius	7	12
Ds. van Lingenschool	8	30
De Meeuwenberg	8	23
De Vallei	6 t/m 8	30
SamSam	7	30
School met de Bijbel	7/8	20
St. Jacobusschool	6 t/m 8	20
St. Willibrordusschool	Plus groep	16
Stap voor Stap	Plus groep	6
De Ark	Plus groep	6

Jeugddebate:

School	Groep	Aantal leerlingen
Ds. van Lingenschool	8	30
De Vallei	6 t/m 8	30
SamSam	7	30
School met de Bijbel	7/8	20
St. Jacobusschool	6 t/m 8	20
Stap voor Stap	7	35
Sunte Werfert	8	33

Excursie naar Windmolenpark en molen “De Vink”:

School	Groep	Aantal leerlingen
Windmolenpark Nijmegen-Overbetuwe:		
Ds. van Lingenschool	8	30
SamSam	6	30
SamSam	7	30
SamSam	8	60
School met de Bijbel	7/8	20
De Meeuwenberg	6	22
De Meeuwenberg	7	23
De Meeuwenberg	8	23
Molen “De Vink” in Herveld:		
Lammerts van Bueren	7	34

Totaal 22 groepen bereikt, 37 momenten.

De Meeuwenberg groep 6 t/m 8

SamSam groep 7

Ds. van Lingschool groep 8

Windmolens St. Willibrordusschool

Opmaak: Jacky Tijssen.

20 december 2016

Vorige week dinsdag zijn we met de bus naar Nemo geweest. Het was werkelijk een onvergetelijke dag!

De heenreis duurde wel wat langer dan gepland (2 ½ uur), maar gelukkig konden we bij Nemo langer blijven.

De hele dag hebben de kinderen van groep 4 t/m 8 enorm genoten van de vele activiteiten die daar te doen zijn. De kinderen verwonderde en verbaasde zich telkens weer... echt prachtig om te zien hoe leergierig kinderen dan worden. Op de foto's zie je nog meer indrukken van deze dag.

Het was echt een geweldige dag waar de kinderen en wij als school nog lang op terug zullen kijken.

Heel hartelijk bedankt hiervoor!

Nicolien (mede namens de St. Willibrordusschool Herveld)'

▲ Na een aarzeland begin kwam het debat tussen de leerlingen flink los. Evita Oving (11) liet haar mening over duurzaamheid graag horen. FOTO'S ERIK VAN T. HULLENWAAR

‘Wie drinkt nou uit de wc?’

Kinderen van 7 Overbetuwse scholen gingen gisteren in debat over duurzaamheid. Naast bekende wegen leverde dit bijzondere voorstellen op.

Danique Maas
Elst

Speeltoestellen die energie opwekken terwijl je erop speelt. Een lied van 5 minuten, dat je zingt als je onder de douche gaat en waardoor je nooit meer te lang onder de warme straal staat. Schoenen die wanneer je loopt een accu opladen. Of een trap waarvan de treden vrolijke geluiden maken,

zodat je de lift of roltrap links laat liggen.

Interessante voorstellen van 29 leerlingen van zeven Overbetuwse basisscholen die gisteren discussieerden over duurzaamheid. In de raadzaal van het gemeentehuis in Elst hebben de jeugdige debaters na een wat verlegen start de smaak snel te pakken. Ze luisterden aandachtig naar elkaar en elke ronde gaan meer handjes de lucht in om te reageren.

Zo ontstaat een levendige discussie over windmolens: dat ze een goede bron voor energie zijn, daar is iedereen het over eens. Maar waar moeten die dingen nou toch worden geplaatst? Sara van Oosterhoutse basisschool Sam Sam merkt op dat niemand ze dicht bij huis wilt, omdat ze lelijk zijn en veel lawaai maken.

Philip van de Van Lingschool in Zetten plaats ze daarom liever in zee, waar ze door de vele wind ook nog eens optimaal werken. Iets dat Marco van Stap voor Stap (Elst) geen goed idee vindt, want dan hebben de vissen last van de molens. En in de lucht zijn de vogels weer de dupe. Conclusie: waar je ze ook zet, er is iets of iemand die er hinder van ondervindt. „Maar wind raakt nooit op, een stuk beter dan fossiele energie”, voert Kim van de School met de Bijbel uit Zetten aan.

Wat heb je aan speeltoestellen als de lucht vervuild is?

Termen als CO₂-uitstoot, horizonvervuiling en het rendement van zonnepanelen vliegen door de raadzaal. De leerlingen hadden er duidelijk al over nagedacht. Want al die fietsen in sportscholen, die kunnen volgens Eileen van Sunte Werfert bij elkaar heel wat energie opwekken. En een toilet doorspoelen met drinkwater vindt De Vallei ronduit belachelijk: wie drinkt er nou uit de wc?

Tot slot een vraag helemaal op de kids toegespiet: is het belangrijker om geld te investeren in het milieu, of in speeltoestellen? Britt van de Jacobusschool in Valburg: „Het milieu staat met alles in connectie. Wat heb je aan speeltoestellen als de lucht en de natuur vervuild zijn? Bovendien kan je buiten ook lekker spelen, bijvoorbeeld in het bos. Dus uiteraard gaat het milieu voor.”

Berend Leijendeckers (9), Jacobusschool in Valburg

Propeller op lava

Neem lava en hang daar een propeller boven. De hete lucht stijgt op, doet de luchtschroef draaien en voilà: je hebt geheel milieuvriendelijke energie. „De wereld heeft zoveel lava, er gaat dus niets van de natuur verloren”, legt Berend uit. Met zijn 9 jaar is hij de jongste debater. „Ik ben best duurzaam, fiets altijd naar school. En thuis proberen we vaak dingen te maken in plaats van te kopen, zo maken we zelf onze tafels.”

Ida Sterk (11), basisschool De Vallei in Driel

Minder koeien

Een ‘zuivelfabriek’ waarbij het product deels bestaat uit echte koeienmelk, en deels uit een vervanger. „Koeien vormen de helft van alle CO₂-uitstoot in Nederland. Zo kun je dus een hoop minderen”, denkt Ida. Toen ze vanmorgen de eerste keer door de microfoon praatte, was dat wel even spannend. „Maar dat wende heel snel. Een ander idee: zet op lantaarnpanelen een zonnepaneeltje, zodat ze zelf in energie kunnen voorzien.”

Evita Oving (11), basisschool Sam Sam in Oosterhout

Energie uit natuur

Meer windenergie is een van de dingen waar Evita toekomst in ziet. „Wind is een oneindige bron: met één keer goed investeren heb je zo voor altijd energie.” De 11-jarige werd als een van de sprekers gekozen vanwege haar sterke argumenten en heldere taalgebruik. „Elk mens is zelf verantwoordelijk voor het milieu. Daarom zou ik later duurzamer willen zijn, bijvoorbeeld door zonnepanelen op mijn dak te plaatsen.”

OVERZICHT JAAR 2016 groep bereikt met NME Thema:

School	Totaal LL	1	2	3	4	5	6	7	8		Bereikt In 2016 aantal LL
't Startblok	287	41 B, W	41 B, W	B 25	B 30	30 B, W	B 30	45 A, E, T	A 45 E		287
Lammerts van Bueren	218	B 20	B 20	30 V	B 30	30 B,W, V	B 30	34 E	24 E		218
De Wegwijzer	307	B 32	B 32	B 28	B28	26 T					146
De Haafakkers	204				28 W		B 52				80
St. Willibrordus	268	W 13	W 13	W31	B 29				V 35	E 16	137
De Okkernoot Hele school project: afval	94										0
De Klimboom	106	V 11									11
Sunte Werfert	178			B 28					E 33		61
Kon. Julianaschool	194										0
De Esdoorn	285	29 B				W 42	W 37	B 30			138
Sam Sam	319				W 32		E 30	45 E,T	E 60		167
De Ark	185			B22						E 6	28
School met de Bijbel	112	A15	A15	22 A,B	13 A, B	14 A, B	A13	10 E, A	10 E, A		112
De Kameleon	205						17 T	B 20	B 17		54
De Meeuwenberg	180	B 30	B 30	B 26	B13	B 13	E 22	23 E, T	E 23		180
St. Jacobusschool	125							E 16	E 16		32
De Zonnepoort	254							B 25	B 25		50
Clara Fabricius	157	B 14	B 14					E 12			40
Stap voor Stap	255	B 24	B 24	B 32	V 40			E 35		E 6	161
De Elstar	427							B 58	B 59		117
Ds. van Lingen	191								E 30		30
Democratische school De Vallei	100	14 B, V	12 B, V	12 B, V	12 B,V	12 B,W, V	12 B,W,E	12 B, W,E	14 B,W, E		100
	4621	243	201	256	255	167	243	365	391	28	2149

B= BIODIVERSITEIT

W= WATER

V= VOEDING

A= AFVAL

E= ENERGIE/ T= TECHNIEK

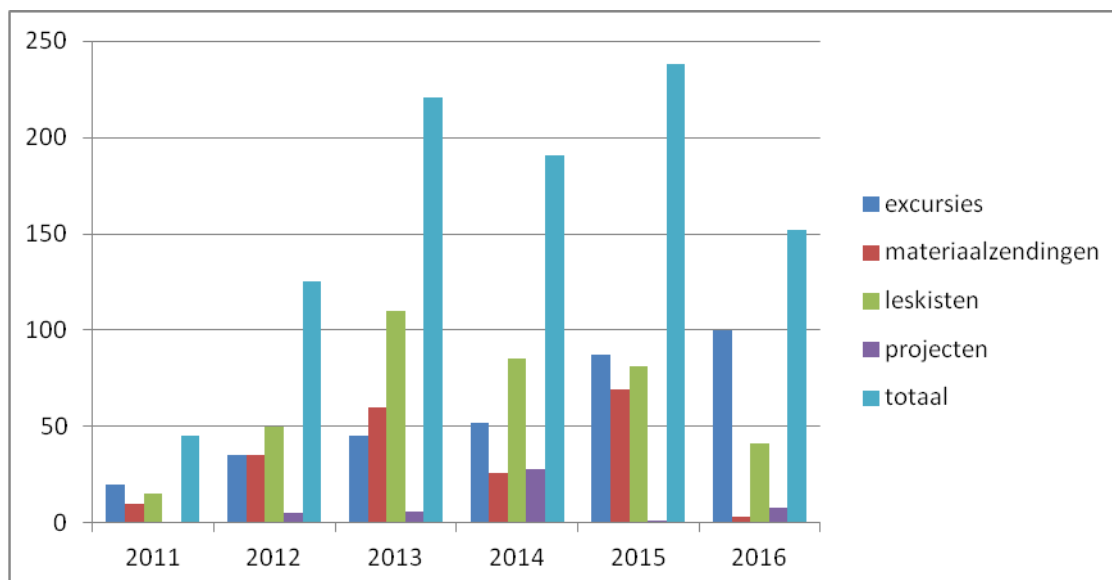
4. BEREIK

4.1 Aantal scholen en leerlingen

De gemeente Overbetuwe telt 22 basisscholen en ca. 4621 leerlingen in 2016.

4.2 Gebruik NME producten sinds 2011

Het doel van NME Overbetuwe is om in 2017 80% van alle basisschoolleerlingen in Overbetuwe te bereiken met NME producten (grafiek 1). Er wordt steeds meer gebruik gemaakt van de excursies. Deze is ten opzichte van 2015 weer iets gestegen. In 2016 is er geen gratis materiaalzending verstrekt aan de scholen waardoor er een flinke daling is te zien. Scholen zouden in december een materiaalzending ontvangen "Vogels in de Winter" maar door een te late levering van de materialen hebben ze deze begin februari 2017 ontvangen. In 2016 zijn er minder les/materiaalkisten geleend. Dit heeft ook te maken met de voorbereidingstijd die het kost voor een leerkracht. De boomfeestdag staat in 2016 onder projecten en in 2015 onder excursies.

Grafiek 1. Ontwikkeling gebruik van het aantal producten

De grootte van de scholen beïnvloedt de keuze voor het wel of niet deelnemen aan excursies. Dit is voor kleinere scholen gemakkelijker te organiseren. Voor NME Overbetuwe is het nog niet mogelijk voldoende vrijwilligers beschikbaar te hebben voor excursies met hele grote groepen tegelijk. Daarnaast zien we dat het gebruik van onze producten door de bovenbouw bijna gelijk is gebleven, maar dat dit bij de onderbouw flink is gedaald. Dit heeft in de onderbouw te maken met het vervoer van de leerlingen. Per groep van 30 kinderen moeten er 10 auto's beschikbaar zijn om de kinderen naar een locatie te brengen.

4.3 Bereik aantal leerlingen

Jaarlijks probeert NME Overbetuwe het aantal bereikte leerlingen te achterhalen op basis van het aantal afgenomen NME producten. Met de gegevens uit het bestelsysteem kunnen wij een vrij nauwkeurige schatting geven.

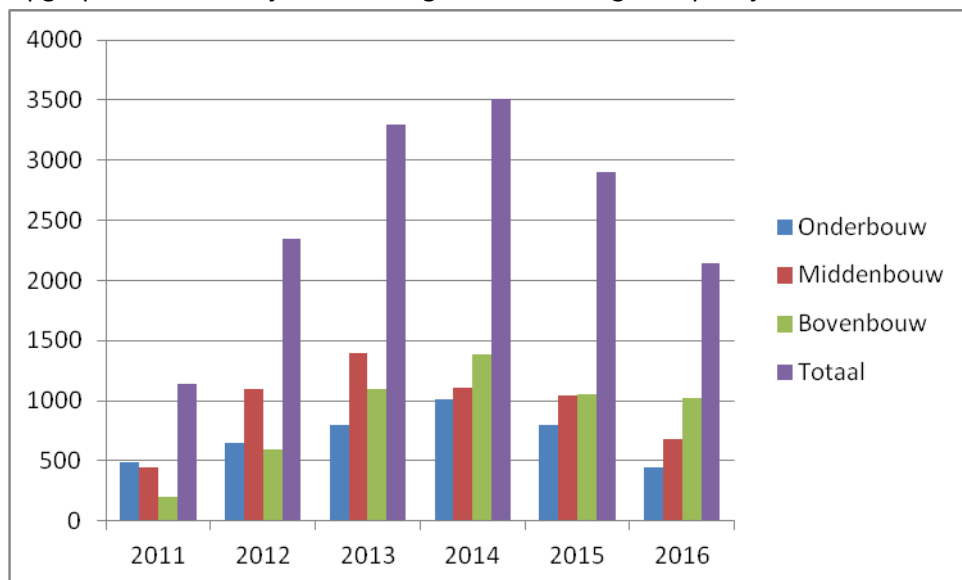
Op basis van de bestelgegevens en de scholenevaluatie komen wij tot de conclusie dat er in 2016 ca. 5550 contactmomenten hebben plaatsgevonden en dat wij in 2016 ca. 2150 leerlingen hebben bereikt.

De gemeente telde in 2016 ca. 4620 leerlingen. Dat betekent dat we momenteel bijna 47% van alle leerlingen uit de gemeente Overbetuwe bereikt hebben.

Het doel om 74% unieke leerlingen in 2016 te bereiken is niet gelukt, maar wat we wel hebben bereikt sinds 2011 is dat alle scholen van ons NME aanbod gebruik maken. Soms een jaar niet i.v.m. andere zaken die spelen op de school. Er zijn dit jaar minder les-/materiaalkisten geleend.

Ook maakt het uit of er een project is waaraan een hele school meedoet, hierdoor stijgt het aantal leerlingen dan flink. Het is goed om te constateren dat er scholen zijn die van meerdere NME thema's in ons aanbod gebruik hebben gemaakt in 2016. Waaronder Basisschool 't Startblok, Lammerts van Buerenschool en de Democratische school De Vallei. De school met de Bijbel heeft in 2016 met alle groepen voor het eerste jaar van ons aanbod gebruik gemaakt, en ook Basisschool De Meeuwenberg maakte in 2016 een goede start.

Opgesplitst naar leeftijd en niveau geeft dit het volgende plaatje:

Grafiek 2 : Ontwikkeling in het aantal bereikte leerlingen per bouw van de totale gebruikte producten. Onderbouw groep 1-2, middenbouw groep 3-4-5, bovenbouw groep 6-7-8.

In 2016 krijgen leerlingen gemiddeld 1,2 (5550 contactmomenten delen door 4621 LL) momenten per jaar een natuurproject of een excursie. Dit kan per school hoger of lager liggen.

Per bereikte leerling is het gemiddelde 2,5 contactmoment. Naast de contactmomenten via Stichting NME Overbetuwe, zorgen scholen ook zelf voor contactmomenten. Het is de bedoeling dat scholen dat ook blijven doen.

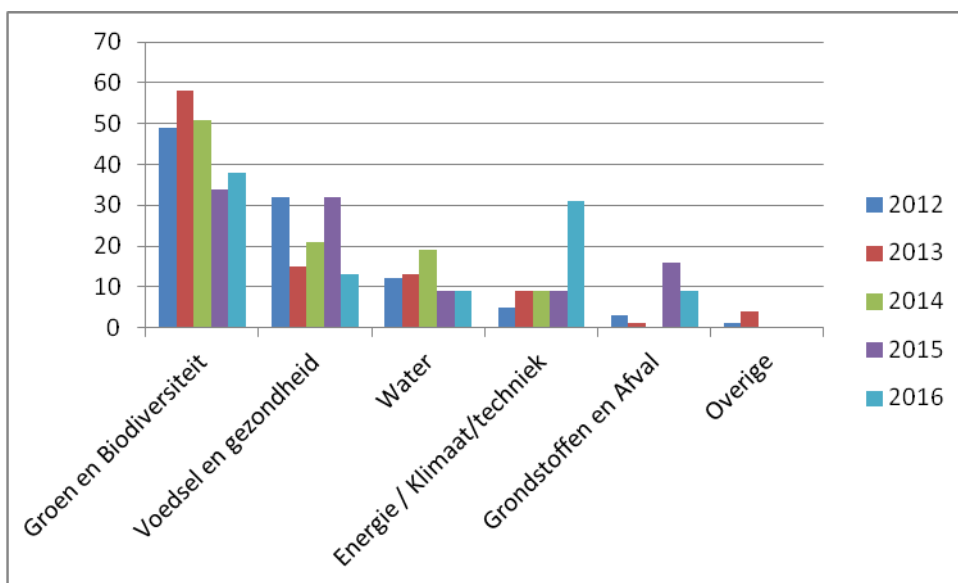
Samen met de NME schoolcoördinatoren streven we wel naar een samenhangend en kwalitatief geheel. Stichting NME Overbetuwe neemt daarin dan minder de uitvoerende rol en meer de adviserende.

Voorbeelden hiervan zijn: Wandelen voor water (groep 7 en 8 van De Haafakkers, Kon. Julianaschool, De Klimboom, De Elstar, 't Startblok en De Wegwijzer) 358 leerlingen. Een project met de hele school bij de Clara Fabriciussschool "Beestenboel".

4.4 Gebruik per thema

In onderstaande grafiek 3 is te zien dat de scholen op dit moment nog steeds de meeste waarde lijken te hechten aan de thema's Groen en Biodiversiteit. Dit heeft te maken met de interesse vanuit het onderwijs (werd bevestigd tijdens de bijeenkomst met de NME schoolcoördinatoren).

Energie en Techniek kunnen rekenen op een stijgende belangstelling. Dit is het gevolg van de aanschaf van de leskist 'Groene energie', die aansluit bij Duurzaamheid en Techniek voor het onderwijs en door het lustrumproject "Week van de Wind".

Grafiek 3. Gebruik van producten per thema (in procenten van het totaal)

We zien bij verschillende scholen al dat kinderen met meerdere thema's per jaar worden bereikt. Tevens zien we de ontwikkeling dat gekozen thema's beter in het leerstofaanbod worden geborgd. Gekozen excursies krijgen een vaste plek in het lesprogramma. Dit vinden wij een heel goede ontwikkeling.

4.5 Resultaten scholenevaluatie

In 2016 geeft de scholenevaluatie een zelfde beeld als in 2015. Men is tevreden met de ondersteuning en reageert positief op de gerichte advisering en het persoonlijke contact. Inmiddels zijn er 7 scholen in de gemeente Overbetuwe die met IPC werken (International Primary Curriculum). Deze scholen werken met thema's. Samen met de school kan de NME coördinator bekijken welk NME aanbod er past bij de voor dat jaar gekozen thema's door de school. Het betekent dat ook NME Overbetuwe zich moet richten op de ondersteuning van projectmatig onderwijs.

5. CONCLUSIES

Beleidsmatig heeft Stichting NME Overbetuwe de doelstellingen met haar vrijwilligersorganisatie bereikt. De scholen worden met een beperkt budget goed ondersteund. De positieve ontwikkeling zit dit jaar vooral in het feit dat verschillende scholen al meerdere thema's per jaar aan kinderen aanbieden. Ook is het borgen van gekozen thema's en lesactiviteiten in toenemende mate gesignaleerd. Alle scholen weten het NME aanbod te vinden. Het aantal unieke leerlingen dat bereikt wordt valt in 2016 iets lager uit. In 2017 lijkt dat al aan te trekken, wij verbinden er nog geen definitieve conclusies aan maar houden de vinger aan de pols. Het thema Energie en Natuur Wetenschap en Techniek slaat goed aan bij de scholen.

Er is een prettige samenwerking met de werkorganisatie van de Gemeente Overbetuwe. Stichting NME Overbetuwe probeert een juiste aansluiting te vinden bij gemeentelijke beleidsissues (denk aan de boomfeestdag, ecologie, wind- en zonne-energie en (zwerf-)afval) en zorgt hier voor samenhang en een groter bereik in de gemeente o.a. met het klimaatbureau. Voor NME Overbetuwe wordt het, gezien de beschikbare vrijwilligerscapaciteit, noodzakelijk om meer met beleidsspeerpunten te werken. Voor 2017 is gekozen voor Duurzame Voeding en Natuur, Wetenschap en Techniek.

Het verzorgen van arrangementen waarbij kinderen de natuur in gaan zien we als een belangrijke taak. Het valt nog niet altijd mee om onder schooltijd voldoende school natuurgidsen in te zetten. Dit is vooral een grote uitdaging bij activiteiten van grote scholen die met een gehele jaarlaag of bouw op het zelfde moment een activiteit willen uitvoeren. Het boeien en binden van vrijwilligers is en blijft daarmee een belangrijke taak van de stichting.

We rekenen zowel voor de faciliteiten als voor de uitvoering van het programma op een blijvende steun van de gemeente Overbetuwe.

6. WIE, WAT, WAAR

Contact gegevens

Adres secretariaat: De Park 12, 6661NW Elst

Email: info@nmeoverbetuwe.nl

Website: www.nmeoverbetuwe.nl

Bestuur

Anneke Manche (voorzitter) – namens Stichting Boerderij Lingezen

Gertjan Gerritsen (secretaris) – namens Stichting Boerderij Lingezen

Rolf Latour (penningmeester) – namens Stichting CNME 't Pakhuis

Ries Euser – namens Stichting CNME 't Pakhuis

Maarten Jurgens – namens Directiebestuur Overbetuwe (Primair Onderwijs)

Werkgroep

Annette Bisseling

Gertjan Gerritsen

Netty van Cappellen

Emma Haspels

Jan Sival

Ton Janssen

Overige vrijwilligers

Administrateur: Henk Rüger

Onderhoud leskisten/lesmateriaal : Johan Vooren, Hans Cornelissen, Brigit Willemsen, Ellis Verheul, Hendrien Hendriks

En verder de natuurgidsen van Bezoekerscentrum 't Pakhuis en Stichting Boerderij Lingezen/Landerij De Park.

Bezoekerscentrum't Pakhuis: Atie Huygen, Fred v.d. Berg, Ria v.d. Berg, Henk Hendriksen, Jos Nijkamp, Kees Meijer, Luuk Mombers, Piet Broekhof, Kathy Luchies-Hendriksen, Gerda Heddes, Kors van der Torren, Mariska Tomassen, Corine Griethuysen, Johan Vooren, Hans Cornelissen, Ruud Ruijgrok,

Stichting Boerderij Lingezen: Mieke Uyttewaal, Ineke Merkens, Janny de Vries, Monique Timmermans, Roel Wintering, Rita Vastbinder, Tineke Willemsen-van der Hurk, Marian Hoenselaar, Hannie Kuster, Ester Bijker, Ben Cornelissen.

Coördinator NME Overbetuwe

Annette Bisseling vanaf 1 oktober 2013

Deelnemende scholen: schooljaar 2015/2016 en 2016/2017

Naam School	NME contactpersoon	Plaats
ACBS Dr. Lammerts van Bueren	Irene de Werd	Zetten
Basisschool Sam Sam	Nicole Brummel	Oosterhout
CBS Clara Fabricius	Mariëtte Hubers	Herveld
CBS De Ark	Astrid van Pommeren	Elst
CBS De Meeuwenberg	Alice van Steenberg	Driel
CBS De Wegwijzer	Marian Peters	Elst
CBS Koningin Juliana	Helen van Mourik	Heteren
Democratische school De Vallei	Chantal Roncken	Elst
Ds. Van Lingen school	Marloes Tollenaar	Zetten
OBS De Esdoorn	Paul Baayens	Elst
OBS De Klimboom	Chantal van Ralen	Heteren
OBS De Okkernoot	Margriet Akkerman	Zetten
OBS De Zonnepoort	Inge Clappers	Elst
OBS Stap voor Stap	Tanja van Veenendaal	Elst
RKBS 't Startblok	Elize van Tongeren	Elst
RKBS De Elstar	Susan de Swart	Elst
RKBS De Haafakkers	Daniëlle Creuwels	Heteren
RKBS Het Drieluik/ De Kameleon	Kitty van Kerckhoven	Driel
RKBS St. Willibrordus	Annelies Pot en Jesse Hendriks	Herveld
RKBS Sinte Werfert	Alice Zweers	Elst
School met de Bijbel	Alettina van Rijswijk	Randwijk
St. Jacobusschool	Johan Wanetie	Valburg